

Polarització política

Les eleccions europees del proper 26 de maig seran una prova important no solament per a la salut del projecte europeu, sinó també per evidenciar el grau de polarització política del Vell Continent. Es tem el possible auge de partits extremistes –euroescèptics, antisistema o totes dues coses alhora– que qüestionen els mateixos principis sobre els quals s’ha construït la UE.

El fenomen de la polarització política, que tractem al Dossier d’aquest *Informe Mensual*, s’ha estès per un gran nombre de països i respon a factors que podríem denominar de demanda i d’oferta. Els factors de demanda serien els que han empès una part de l’electorat cap a posicions més extremes. Entre aquests factors, hi ha, per exemple, la llarga crisi econòmica i les seves seqüeles, l’augment de la desigualtat, la crisi dels refugiats o la sensació d’inseguretat provocada pels canvis tecnològics i demogràfics (perilla la meua feina?, i la meua pensió?). Insatisfeta amb l’*statu quo* –«el sistema»– i amb les respostes dels grans partits polítics a aquests desafiaments, una part de l’electorat s’ha identificat amb opcions més extremes que qüestionen el sistema polític i econòmic mateix i que pretenen eclipsar els partits més tradicionals.

Per factors d’oferta entenem l’aparició de nous partits, o el reforçament d’antics, allunyats de la centralitat política. A més a més, els partits tradicionals, moguts pels canvis de preferències dels electors i per l’aparició de nous competidors, es veuen temptats a radicalitzar els seus discursos i a allunyar-se del centre –un viatge que comporta riscos, ja que, al capdavall, el gros dels electors encara manté posicions al voltant del centre.

Altres canvis en l’entorn també han facilitat la polarització de la demanda (els electors) i de l’oferta (els partits). Per exemple, les noves tecnologies de la comunicació, que han disminuït els costos d’entrada per a nous oferents. Les xarxes socials, per la seva banda, faciliten la difusió de falsedats que alimenten la polarització social, en part perquè els missatges arriben, no per casualitat, als qui són més propensos a donar-los per certs (validen els seus prejudicis) i també més propensos a compartir-los amb altres persones d’ideologia similar. L’efecte eco i el confort de sentir que un pensa com molts altres contribueixen a la polarització.

La polarització comporta costos importants. Produeix, per exemple, un deteriorament de la cohesió social, ja que redueix la població amb una visió mínimament compartida dels grans reptes de l’economia i la societat i de les alternatives per donar resposta a aquests desafiaments. Aquesta fractura social fa més difícil assolir grans consensos per dur a terme reformes que ofereixin respostes als desafiaments existents –perquè la fragmentació política ho impedeix i perquè els partits centristes, davant el temor de perdre terreny pels flancs extrems, tenen menys incentius per pactar entre ells. L’absència de consensos i de reformes, al seu torn, acaba empitjorant la situació econòmica i provoca un augment de la inestabilitat política, factors que retroalimentarien les opcions extremes.

Aquí rau, precisament, la dificultat de frenar i de revertir la polarització política. Perquè, per aconseguir-ho, és essencial dur a terme reformes per donar resposta als grans reptes de l’actualitat. La construcció de grans consensos requereix lideratges forts, empatia amb qui pensa diferent, pedagogia amb els electors i, per descomptat, sentit de la responsabilitat. Potser és molt demanar, però és el que exigeixen temps complexos com els que vivim.

Enric Fernández
Economista en cap
30 d’abril de 2019